

ETYKA WYMAGANIA EDUKACYJNE - ZAKRES PODSTAWOWY

Etyka w zakresie podstawowym jest realizowana w wymiarze dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo w grupie międzyoddziałowej.

Cele kształcenia określone w podstawie programowej etyki odpowiadają specyfice tego przedmiotu i uwzględniają zarówno jego charakter praktyczno-wychowawczy, jak i teoretycznofilozoficzny. Specyfika edukacji etycznej pozwala zogniskować uwagę uczniów nie tylko na mierzalnych efektach kształcenia, ale przede wszystkim na celach związanych z rozumieniem siebie i świata oraz na rozwijaniu zdolności samodzielnego, krytycznego myślenia.

Cele kształcenia – wymagania ogólne:

I. Tożsamość, podmiotowość i rozwój moralny.

1. Rozwijanie wrażliwości moralnej.
2. Identyfikowanie i rozumienie wartości, norm oraz postaw moralnych związanych z różnymi dziedzinami życia indywidualnego i społecznego.
3. Rozwijanie postawy szacunku wobec każdego człowieka.
4. Rozwijanie postawy odpowiedzialności za siebie oraz swoje społeczne i przyrodnicze otoczenie.
5. Rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia.
6. Identyfikowanie i analizowanie problemów oraz dylematów moralnych.
7. Tworzenie aksjologiczno-moralnego komponentu własnego światopoglądu.
8. Rozwijanie postaw społecznych, obywatelskich i patriotycznych.

II. Wiedza o etyce.

1. Rozumienie specyfiki refleksji etycznej.
2. Znajomość głównych pojęć, problemów, sporów, stanowisk i wybranych koncepcji w etyce.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Formułowanie pytań dotyczących sfery aksjologiczno-moralnej.
2. Formułowanie sądów wartościujących oraz ich uzasadnianie.
3. Doskonalenie umiejętności uczestniczenia w dialogu i umiejętności dyskusowania o zagadnieniach moralnych.

IV. Samokształcenie.

1. Rozwijanie umiejętności samodzielnego poszukiwania i wartościowania informacji oraz odpowiedzialnego korzystania z wiedzy.

2. Kształcenie umiejętności uczenia się.

3. Rozwijanie samoświadomości moralnej.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń który: - odmawia wszelkiej współpracy; - ma lekceważący stosunek do przedmiotu; - nie opanował w stopniu elementarnym wiedzy przedmiotowej (zawartej w programie nauczania) opisanej w wymaganiach edukacyjnych i nie spełnia warunków niezbędnych do otrzymania oceny dopuszczającej; - prezentuje zupełny brak rozumienia uogólnień i nieumiejętność wyjaśniania zjawisk; - nie potrafi odnaleźć argumentów dla swoich racji; 6- nie potrafi logicznie powiązać podawanych wiadomości;

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń który: - w zakresie wiadomości i umiejętności opanował treści elementarne, najłatwiejsze, w stopniu stanowiącym podstawę do dalszej edukacji; - wykazuje choćby minimalne zainteresowanie przedmiotem i gotowość współpracy z nauczycielem i w grupie, - z trudem wiąże ze sobą wiadomości programowe, przy wykonywaniu zadań potrzebna mu pomoc nauczyciela; - wykazuje trudności w wyjaśnianiu zjawisk i pojęć filozoficznych; - wypowiedzanie się (ustne i pisemne) na temat problemów filozoficznych sprawia mu znaczne trudności;

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń który: - opanował najważniejsze treści zawarte w programie nauczania, ograniczając się do zagadnień najbardziej przystępnych, podstawowych, niezbędnych na danym etapie kształcenia i na wyższych etapach; - uczestniczy w rozwiązywaniu problemów oraz umiejętnie słucha innych, potrafi prosto uargumentować swoją wypowiedź, czy pisemnie uzasadnić swoje stanowisko w danej kwestii; - dość poprawnie rozumie podstawowe uogólnienia oraz wyjaśnia ważniejsze zjawiska z pomocą nauczyciela; - posługuje się językiem intersubiektywnie zrozumiałym.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń który: - w większości opanował materiał zawarty w programie nauczania filozofii na danym poziomie; - prezentuje wiadomości powiązane związkami logicznymi; - poprawnie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska wskazane przez nauczyciela, rozumie większość terminów filozoficznych i stosuje je w wypowiedziach; - stosuje wiedzę w sytuacjach teoretycznych i praktycznych inspirowanych przez nauczyciela; - wypowiada się płynnie i poprawnie argumentuje swoje wypowiedzi; - w wypowiedziach pisemnych dba o porządek logiczny i adekwatne słownictwo.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń który: - przyswoił wiedzę zawartą w programie nauczania w sposób bardzo dobry; - prezentuje wiadomości powiązane ze sobą w spójny logiczny układ; 7 - samodzielnie formułuje problem, wykazuje się inicjatywą w odnajdywaniu rozwiązań; dostrzega wieloaspektowość zagadnienia, właściwie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska bez ingerencji nauczyciela; - umiejętnie wykorzystuje wiadomości teoretyczne w praktyce; chętnie wypowiada swoje zdanie na temat poruszanych zagadnień uzasadniając je w spójny

logicznie sposób; - buduje swoje wypowiedzi używając specyficznej terminologii filozoficznej; potrafi wskazać i wyjaśnić pojęcia charakterystyczne i szczególnie ważne dla danej szkoły, myśli filozoficznej; - wplata terminologię właściwą dla przedmiotu w tok wypowiedzi, używa form i konstrukcji językowych adekwatnie do typu argumentacji, dba o kulturę dyskusji i wypowiedzi; - bez pomocy nauczyciela analizuje i problematyzuje teksty źródłowe;

Ocenę celującą otrzymuje uczeń który: - w bardzo wysokim stopniu opanował wiedzę i umiejętności z danego przedmiotu, określone programem nauczania; - spełnia wszystkie wymagania przedmiotowe na ocenę celującą; - samodzielnie, twórczo i oryginalnie rozwiązuje złożone problemy o wysokim stopniu trudności, odwołując się do tekstów kultury; - podejmuje merytorycznie poprawne i spójne logicznie polemiki z tekstami źródłowymi, stawia hipotezy badawcze; - wykazuje pogłębioną refleksję dotyczącą omawianych kwestii filozoficznych i analizowanych tekstów; - jego prace pisemne są poprawne pod względem merytorycznym jak i cechują się innowacyjnością ujęcia problemu.

Wymagania szczegółowe:

I. Elementy etyki ogólnej.

1. Podstawy etyki. Uczeń: 1) wie i wyjaśnia, czym jest etyka; 2) charakteryzuje główne typy refleksji etycznej: etyka opisowa, etyka normatywna, etyka ogólna, etyka szczegółowa (etyka praktyczna), metaetyka; 3) analizuje i wyjaśnia relacje między etyką, moralnością, obyczajami, prawem i religią; 4) objaśnia pojęcia: dobro i zło, wartość, godność, prawda, wolność, odpowiedzialność oraz rozważa rolę tych pojęć w etyce; 5) wyjaśnia pojęcie normy moralnej oraz przedstawia genezę norm moralnych; 6) zna i objaśnia klasyczną koncepcję osoby; 7) charakteryzuje wybrane filozoficzne koncepcje człowieka oraz wyjaśnia zależności między rozstrzygnięciami antropologicznymi a etycznymi; 8) definiuje odpowiednie terminy, rekonstruuje argumenty i zajmuje określone stanowisko w sporze absolutyzmu z relatywizmem etycznym; 9) charakteryzuje główne typy refleksji etycznej i stosuje wybrane teorie etyczne do analizy szczegółowych zagadnień moralnych: a) etyka aretologiczna (np. etyka Arystotelesa, współczesna etyka cnót), b) etyka deontologiczna (np. etyka prawa naturalnego, etyka Immanuela Kanta), c) etyka konsekwencjalistyczna (np. utilitaryzm).

2. Analiza ludzkiego działania w aspekcie moralnym. Uczeń: 1) identyfikuje główne elementy struktury ludzkiego działania: podmiot (sprawca), adresat, przedmiot (wewnętrzna treść), motyw, intencja, skutki, okoliczności; 2) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje oraz uczucia; posługuje się nazwami emocji i uczuć do charakteryzowania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób – rzeczywistych i fikcyjnych; 3) zna i wyjaśnia pojęcia sprawstwa i zaniechania, opisuje i wyjaśnia zjawisko trafu moralnego; 4) zna różne kryteria moralnego wartościowania i posługuje się nimi przy wyznaczaniu moralnej wartości czynów; 5) zna, objaśnia i stosuje główne kategorie deontyczne: działania nakazane, zakazane, dozwolone,

chwalebne (supererogacyjne); 6) zna, objaśnia i stosuje główne kategorie aretyczne: cnota, wada, charakter, wzór osobowy; 7) charakteryzuje roztropność jako zdolność usprawniającą podmiot do podejmowania trafnych decyzji; rozwija cnotę roztropności; 8) zna i wyjaśnia klasyczną koncepcję sumienia, kształtuje sumienie; 9) wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych.

II. Wybrane zagadnienia etyki szczegółowej (praktycznej, stosowanej, zawodowej).

1. Etyka życia osobistego (indywidualnego). Uczeń: 1) identyfikuje i analizuje problem sensu życia w kontekście klasycznego pytania etycznego: „jak należy żyć?”; 2) identyfikuje i analizuje problem szczęścia, rozważa relację szczęścia do moralności; 3) identyfikuje i analizuje moralne aspekty przyjaźni, charakteryzuje przyjaźń jako relację międzyosobową, ocenia wartość przyjaźni; 4) identyfikuje i analizuje moralne aspekty miłości, charakteryzuje miłość jako relację międzyosobową, rozważa relację miłości do moralności; 5) identyfikuje i analizuje moralne aspekty ludzkiej seksualności, rozpoznaje biologiczne, psychiczne, społeczne i kulturowe uwarunkowania ludzkiej seksualności, formułuje ocenę moralną różnych zachowań seksualnych; 6) podaje przykłady działań, które są wyrazem troski o własne zdrowie i życie; wyjaśnia, dlaczego należy odnosić się z szacunkiem do własnego ciała; 7) analizuje problem stosowania środków psychoaktywnych i formułuje ocenę moralną dotyczącą tego typu działań (m.in. na przykładzie skutków ich stosowania przez uczestników ruchu drogowego); 8) identyfikuje i analizuje moralne aspekty życia rodzinnego, zna i porównuje różne historyczne i kulturowe modele rodziny, wyjaśnia znaczenie relacji rodzinnych w kontekście rozwoju moralnego człowieka, ocenia wartość rodziny; 9) wyjaśnia, dlaczego człowiekowi należy okazywać szacunek; kształtuje postawę szacunku wobec każdego człowieka; 10) wyjaśnia, na czym polega autonomia człowieka, podaje przykłady postaw autonomicznych i nieautonomicznych; 11) analizuje fenomen śmierci, rozpoznaje biologiczne, psychiczne, społeczno- -kulturowe aspekty śmierci i umierania.

2. Bioetyka. Uczeń identyfikuje i rozważa problemy moralne związane z: 1) początkiem ludzkiego życia (np. sztuczne zapłodnienie, aborcja); 2) trwaniem i rozwojem ludzkiego życia (np. transplantacje, inżynieria genetyczna – klonowanie); 3) końcem ludzkiego życia (np. uporczywa terapia, opieka paliatywna, eutanazja, samobójstwo).

3. Etyka społeczna i polityczna. Uczeń: 1) charakteryzuje relację: polityka – moralność; 2) rozważa zagadnienie relacji: jednostka – społeczeństwo w kontekście sporu między indywidualizmem a kolektywizmem; 3) rozważa zagadnienie naczelnych wartości w życiu społecznym w kontekście sporu między liberalizmem kulturowym a konserwatyzmem; 4) rozważa relację między prawem a moralnością w kontekście sporu między teorią prawa naturalnego a pozytywizmem prawniczym; 5) wyjaśnia pojęcie dobra wspólnego oraz podaje jego przykłady; angażuje się w

realizację dobra wspólnego; 6) wyjaśnia znaczenie zasady solidaryzmu i kształtuje postawę solidarności; 7) wyjaśnia pojęcie sprawiedliwości; kształtuje cnotę sprawiedliwości; 8) zna i analizuje pojęcie tolerancji, rozważa zagadnienie granic tolerancji, kształtuje postawę otwartości i tolerancji; 9) wyjaśnia pojęcie praw człowieka, analizuje wybrane artykuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, wskazuje przykłady łamania praw człowieka oraz rozważa różne sposoby ich ochrony; 10) identyfikuje źródła totalitaryzmu i rozważa jego moralne aspekty; 11) rozważa zalety i ograniczenia demokracji; 12) rozważa znaczenie prawdy w życiu społecznym i politycznym; kształtuje postawę uczciwości; 13) rozpoznaje różne przejawy kłamstwa, zna społeczne skutki kłamstwa i dokonuje moralnej oceny kłamstwa; 14) identyfikuje i analizuje problemy moralne dotyczące kwestii wolności słowa i jej granic; 15) analizuje problem relacji między sztuką a moralnością, rozważa zagadnienie wolności artystycznej i jej granic; 16) rozważa kwestię różnorodności kulturowej Europy i świata, wartościowania kultur i dialogu międzykulturowego, identyfikuje i analizuje problemy moralne dotyczące kwestii imigrantów i uchodźców; 17) rozważa moralne aspekty wojny i pokoju, przedstawia koncepcję wojny sprawiedliwej, rekonstruuje stanowisko pacyfizmu, rozważa zjawisko terroryzmu i formułuje jego ocenę moralną; 18) wyjaśnia pojęcie kary kryminalnej, zna główne koncepcje kary kryminalnej, rozważa kwestię uzasadnienia stosowania kary kryminalnej; rozważa argumenty za i przeciw karze śmierci, formułuje ocenę moralną kary śmierci.

4. Etyka a nauka i technika. Uczeń: 1) podaje przykłady właściwego i niewłaściwego wykorzystywania nowych technologii, w szczególności technologii informatycznych; 2) jest świadomy, że postęp cywilizacyjny dokonuje się dzięki wiedzy; wyjaśnia, dlaczego wiedza jest dobrem (wartością); 3) identyfikuje i analizuje wybrane problemy moralne związane z postępem naukowotechnicznym (np. problem ochrony prywatności, ochrony praw autorskich, cyberprzemocy, rozwój sztucznej inteligencji, transhumanizm).

5. Etyka środowiskowa. Uczeń: 1) określa, czym jest bioróżnorodność, uzasadnia potrzebę ochrony bioróżnorodności; 2) rozważa zagadnienie moralnego statusu zwierząt; 3) formułuje argumenty na rzecz ochrony przyrody, angażuje się w działania na rzecz ochrony środowiska.

6. Etyki zawodowe. Uczeń: 1) wyjaśnia związek między uczeniem się a wykonywaną pracą; wyjaśnia znaczenie pracy zarobkowej; 2) zna główne zasady etyk zawodowych i stosuje je do analizy szczegółowych zagadnień z zakresu wybranych etyk zawodowych (np. etyki dziennikarskiej, etyki lekarskiej, etyki menedżerskiej, etyki nauczycielskiej, etyki pracownika PR, etyki prawniczej); 3) w analizie wybranych zagadnień z zakresu etyk zawodowych wykorzystuje zapisy stosownych kodeksów etycznych; 4) rozważa zalety i wady kodeksów etycznych; 5) tworzy kodeks etyczny klasy (szkoły); 6) objaśnia, czym jest społeczna odpowiedzialność biznesu.